

TEADUSTE AKADEEMIA EMAKEELE SELTS

Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, Eesti

Rg-kood: 80075963

e-post: es@eki.ee, tel 644 9331

<http://www.emakeeleselts.ee>

EMAKEELE SELTSI 94. TEGEVUSAASTA (2013)

I. Üritused

1. Konverentsid

Emakeele Selts korraldas 2013. aastal 3 konverentsi, ettekandeid esitati kokku 31.

24. ja 25. aprillil peeti Väike-Maarja rahvamajas rahvusvahelist konverentsi „Emakeelne Eesti, emakeelne Euroopa II”, mis oli pühendatud Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhinna asutamise 25. aastapäevale. Konverentsi avas ja keeleauhinna asutamise aastapäeva puhul istutas tamme president Toomas Hendrik Ilves.

Kahepäevase konverentsi kavas oli 21 ettekannet viies plokis: õpilas- ja üliõpilasettekanded, keeleauhinnavaldkondade, leksikograafi a-, fennougristika- ja keeleplaneerimisettekanded. Esinemiskeeled olid konverentsi nimetuse kohaselt emakeeled: eesti, liivi, mari, udmurdi, komi, saami, saksa ja ungari keel. Võõrkeelsetest ettekannetest oli tehtud kirjalik tõlge eesti keelde. Tavakohaselt esines ja istutas keeletammikusse puu konverentsiaasta laureaati, seekord Valve-Liivi Kingisepp. Esitleti raamatuid „Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhind 25” ja „Kas siis selle maa keel ...?”, Väike-Maarja Õppekeskuses oli avatud keeleauhinna teemaline näitus. Konverentsi korraldasid Eesti Keele Instituut, Eesti Keele Sihtasutus, Eesti Rakenduslingvistika Ühing, Emakeele Selts, Haridus- ja Teadusministeerium, Väike-Maarja Gümnaasium, Väike-Maarja Vallavalitsus ja Väike-Maarja Õppekeskus. Konverentsi toetasid Eesti Kultuurkapital ja Hasartmängumaksu Nõukogu. Veebiülekanne tegi Tartu Ülikooli multi-meediakeskus.

27. juunil toimus Tartus traditsiooniline Johannes Voldemar Veski pühendatud keelekonverents. XLVI Veski päeva teema oli „Eesti keel ja erivajadustega keelekasutaja”, kavas oli 4 ettekannet. Avaettekande „Kõnepuute olemus ja avaldumine” pidas Karl Karlep. Marika Padrik pidas ettekande „Kui laps õpib emakeelt nagu võõrkeelt...”. Ingrid Rummo kõneles teemal „Düspraksia – kõnetu inimene suhtluses” ning Meelis Mihkla lõpetas päeva ettekandega „Subtiitrite helindamine – kas, kuidas, kellele ja miks?”.

Iga-aastane üliõpilaskonverents, millega Emakeele Selts tähistab Euroopa keelte päeva, toimus 27. septembril Tallinna Ülikoolis. Oma keeleuurimistööst rääkisid Tallinna ja Tartu Ülikooli bakalaureuse- ja magistriõppe üliõpilased, kes pidasid kokku 6 ettekannet.

2. Kõnekoosolekud, väliskeelepäevad ja keelepäevad Eesti koolides

Emakeele Selts korraldas 2013. aastal 9 kõnekoosolekut, 5 väliskeelepäeva ja 4 keelepäeva Eesti koolides. Ettekandeid esitati kokku 65.

9 kõnekoosolekul (5 Tallinnas, 3 Tartus ja 1 Pärnus) peeti 29 ettekannet.

27. veebruaril pidasid eesti sõnamoodustuse teemalisel kõnekoosolekul ettekande Reet Kasik, Silvi Vare ja Grethe Juhkason.

8. mail esinesid Einar Meister, Lya Meister ja Einar Kraut teemal „Kuidas keel kõlab?”.

23. mail toimus Tartus kõnekoosolek teemal „7. raamprogrammi projekt ELDIA – uus lähenemine Euroopa keelelisele mitmekesisusele”, kus esinesid Helle Metslang, Kristiina Praakli ja Kadri Koreinik.

27. augustil keelemees Raimo Raagi 60 aasta juubelile pühendatud kõnekoosolekul kõnelesid Jüri Viikberg, Päivi Juvonen, Pirkko Nuolijärvi, Kristiina Ross ja Marje Joalaid.

10. septembril Jüri Viikbergi 60 aasta juubeli puhusel kõnekoosolekul esinesid Jüri Viikberg, Annika Kilgi ja Lembit Vaba.

8. oktoobril toimus kõnekoosolek teemal „Alusepanijad”, kus esitleti J. Gutsloff'i piiblitõlget ning sel puhul kõnelesid Külli Habicht ja Külli Prillop ning Marju Lepajõe.

17. oktoobril esinesid „Häälikuvälte müüdi” teemal ettekandega Mati Hint, Martin Ehala ja Karl Pajusalu.

31. oktoobril Jaak Peebo 80 aasta juubeli auks peetud kõnekoosolekul Tartus esinesid Kai Tafenau, Ann Metslang ja Valve-Liivi Kingisepp.

Aasta viimasel kõnekoosolekul, Pärnu Muuseumi ja Emakeele Seltsi ühisel keelepäeval 5. detsembril Pärnus tutvustati Pärnuga seotud estofiile. Ettekannetega esinesid Aldur Vunk, Karl Pajusalu, Külli Habicht ja Katrin Nielsen.

Emakeele Selts jätkab edukalt koolide keelepäevade korraldamist. 2013. aastal toimus 4 keelepäeva kokku 13 ettekandega, igas õppeasutuses peeti 2–4 ettekannet. Koolides esinesid eri alade eesti filoloogid ning keelepäevad olid eeskätt suunatud äärealade kooliõpilastele. Võru Kreutzwaldi Gümnaasiumis räägiti allkeeltest, Jüri Gümnaasiumis etümoloogiast, Pühajärve Põhikoolis lugemisest, Haljala Keskkoolis emakeelest, lisaks tutvustati Suure-Jaani Gümnaasiumis keele kaudu mõjutamist.

21.–23. oktoobril toimus Käsmus noorte kolmepäevane keelelaager „Sõnavara, sõnavarandus”. Kokku said 28 gümnaasiuminoort ning Emakeele Seltsi, Eesti Keele Instituudi, Tallinna Ülikooli ja Tartu Ülikooli keeleinimesed. Kõlas 7 ettekannet, milles eri põlvkondade keele inimesed tutvustasid oma eriala, korraldati arutelusid, mängu, võistlusi, vahetati mõtteid ja tunti rõõmu suhtlemisest. Lähemalt kõneldi eesti sõnavara päritolust ja selle uurimisest, tutvustati eesti keele sõnaraamatuid ja räägiti nende koostamisest, samuti eestikeelse terminoloogia arendamisest, eesti sõnamoodustusest ja selle uurimisest, eesti isikunimedest, nende uurimisest ja korraldamisest.

Emakeele Seltsi aastakoosolekul 22. märtsil Eesti Keele Instituudi suures saalis kõlas Krista Kerge akadeemiline ettekanne „Emakeele Seltsi keeletoimkonna otsuste taustast”. Seltsi 93. tegevusaasta (2012) aruande esitas teadussekretär Killu Paldrok.

Väljaspool Eestit peeti HTMi ning kohapealsete eesti seltside kaaskorraldusel 5 keelepäeva (Berliinis, Helsingis, Londonis, Budapestis, Moskvast). Eriti väärib rõhutamist 1.–3. märtsini Berliinis toimunud emakeelepäevad väljaspool Eestit asuvate eesti koolide õpetajatele ja juhtidele (70). Ettekannete teemad olid väga erinevad, arvestades kohapealsete kuulajate ettepanekuid ja ootusi. Tavapäraselt on ettekannete hulka kuulunud ülevaade Eesti keelepoliitikast, tänavu muu hulgas Eesti keelepoliitilistest suundumustest välismaal ja Eesti keeleelus ning rahvus kaaslaste programmist. Ettekandeid peeti ka keele omandamisest, kirjutamisoskusest, mitmekeelsusest, lõimõppest, identiteedi küsimustest, etümoloogiast, eesnimedest, eesti kirjandusest, keelesugulusest. Ettekannete kõrval toimusid keeleõppeseminariid ja töötoad ning tutvustati uusi keeleõppemänge ja -metoodikaid, samuti eesti keele õppimise võimalusi ja stipendiume. Kokku peeti väliskeelepäevadel 20 ettekannet ja tehti 3 töötuba.

II. Muu tegevus

Emakeele Selts korraldas koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga 2012. aasta keeletoe valimise. Aasta keeletoe tiitli pälvis Silvi Vare kahekõitelise sõnaraamatu „Eesti keele

sõnapered” eest. Selts oli kaaskorraldaja keeleteo lõppüritusel, mis toimus 14. märtsil 2013 Kadrina Keskkoolis.

Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi, Emakeele Seltsi, Eesti Rahva Muuseumi, Eesti Kirjandusmuuseumiga toimus lasteaednike koolitusseminar „Mis su nimi? – Nipitiri”. Seminar toimus kokku kolmel päeval: Tartus 30.-31.01.2014 ja Narvas 05.02.2014 ning selle eesmärk oli tutvustada võimalusi emakeelepõhiste kultuuriväärtuste kujundamisel. Ehkki koolitus sai teoks 2014. aastal, arvestame seda plaanide järgi siiski 2013. aasta ettevõtmiseks. Ettekannetega esinesid Annika Hussar, Kaspar Jassa, Mare Kõiva, Aadu Must, Peeter Päll, Siiri Sinijärv, Virve Tuubel, Lehte Tuuling ja Ell Vahtramäe – kokku kõlas 8 ettekannet.

Haridus- ja Teadusministeeriumi toetusel valmis sovetikeele sõnastiku käsikiri, koostanud Uno Liivaku kirjastuse Monokkel kaudu.

Veel ettevõtmisi:

1) Jätkus töö eesti keele kolme valdkonna akadeemiliste tervikkäsitlustega, autorid Eva-Liina Asu, Pärtel Lippus, Karl Pajusalu ja Pire Teras (foneetika), Reet Kasik (sõnamoodustus) ning Mati Erelt (süntaks).

2) Teist aastat (27. ja 28. septembril) toimus kokkuvõttevõistlus Tuum, milles iga osaleja sai panna proovile oma oskuse teha kuni 200-sõnaline kokkuvõtte žürii antud tekstist. Alustekstiks oli Jaak Urmeti „Mineviku käes vangis: eestlastel on liiga palju rahvustunnet”. Võitjad kuulutati välja Tartu Ülikooli aulas hõimupäevade kontserdil 17. oktoobril.

3) Jätkusid traditsioonilised ettevõtmised: emakeelepäeva ette ütlus Vikerraadios; 52 keelesautsu Vikerraadios, 6 keeleviktoriini Keele Infolehes ja ajakirjas Oma Keel kokku 30 keeülesandega, üliõpilaste õppekäigud Tartusse ja Tallinna.

4) Haapsalu linna, HTMi, Emakeele Seltsi ja Eesti Keele Sihtasutuse koostöös avati 26. septembril Haapsalus Väikese viigi kaldal nimelised pingid Wiedemanni keeleauhinna laureaatidele. Esialgu paigaldati pingid elusolevatele laureaatidele, kuid edaspidi lisanduvad viigi kaldale pingid ka neile laureaatidele, kes on meie hulgast lahkunud.

III. Kirjastamine

2013. aastal on trükis ilmunud

- Emakeele Seltsi aastaraamat 58 (2012). Peatoimetaja Mati Erelt,
- toimetaja Sirje Mäearu. Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts.
- Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2013. 359 lk;
- keeleajakiri Oma Keel nr 1. Toimetaja Reili Argus. 119 lk;
- keeleajakiri Oma Keel nr 2. Toimetaja Reili Argus. 96 lk.

IV. Raamatukogu

ESi raamatukogu täienes 2013. aasta jooksul 41 trükisega, mis on saadud vahetuse, annetuse või ostu teel. Raamatukogus on arvel 6364 inventeeritud trükist.

Raamatumüük on sujunud väga hästi. ESTERisse on kantud 209 meie raamatut.

Alustasime ESi murdekogumike digiteerimist. RRI andmebaasi DIGAR kaudu on kättesaadavad 5 varasemat murdekogumikku, töö jätkub.

Digiteeritud raamatud:

1) Valimik Emakeele Seltsi korrespondentide murdetekste. Eesti NSV Teaduste Akadeemia, Emakeele Selts. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 1956;

- 2) Pajatusi põhjarannikult. [Kirde-Eesti rannikumurre]. Eesti NSV Teaduste Akadeemia, Emakeele Selts. Tallinn: [Eesti NSV Teaduste Akadeemia], 1957;
- 3) Tuulik, kadakas ja leib. Emakeele Selts. Tallinn: Valgus, 1969;
- 4) Lahemaa lugusid. Eesti NSV Teaduste Akadeemia, Emakeele Selts. Tallinn: Eesti NSV Teaduste Akadeemia, 1989;
- 5) Tartumaa saja-aastaste jutud. Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts. Tallinn: Eesti TA Emakeele Selts, 1995.

V. Keeletoimkond

Emakeele Seltsi Keeletoimkonna vanem on alates 23. märtsist 2012 kaheks aastaks Krista Kerge. Keeletoimkonda kuuluvad Reili Argus, Külli Habicht, Reet Kasik, Katrin Kern, Einar Kraut, Helika Mäekivi, Urve Pirso, Peeter Päll, Maire Raadik ja Arvi Tavast.

Keeletoimkond pidas 6 istungit ning lahendas aktuaalseid keeleprobleeme, sh kujundati seisukohti ÕS 2013 detailide suhtes (valmis soovitus väliskohanime esitamiseks uus ÕSis) ning anti õigekirja puudutavaid soovitusi (ürituse- ja virtuaalüksuste nimetamine ja nimetuste õigekiri). Samuti diskuteeriti avalikkusega, esineti ajalehtedes ja raadios ning vastati nii inimeste kui ka asutuste pöördumistele.

VI. Annetused

2013. aastal tegi Emakeele Seltsile annetuse Priit Järve.

VII. Liikmeskond

2013. aasta algul kuulus Emakeele Seltsi 355 tegev- ja 12 auliiget,

31. detsembri 2013 seisuga 353 tegevliiget ja 13 auliiget: Mati Erelt, Mati Hint, Helju Kaal, Reet Kasik, Valve-Liivi Kingisepp, Uno Liivaku, Viivi Maanso, Helmi Neetar, Jaak Peebo, Huno Rätsep, Ülo Tedre, Ellen Uuspõld ja Tiit-Rein Viitso.

Tegevusaasta jooksul võeti vastu 9 uut tegevliiget: Tiina Kattel, Pärle Raud, Tiina Rüütmaa, Jekaterina Trainis (siis Mištšenko), Maria Tuulik, noorliikmed Stella Raudsepp, Elena Selge, Elery Teor, Eliisa Ülevain.

Omal soovil seltsi liikmete hulgast kustutamiseks ei avaldanud soovi ükski tegevliige.

Surma läbi lahkus 2013. aastal 9 liiget: auliige Valdek Pall († 17.04.2013) ning tegevliikmed Aino Jõgi († 15.01.2013), Heino Kiik († 22.02.2013), Silvia Laul († 23.03.2013), Juta Raielo († 27.04.2013), Maret Raud († 29.06.2013), Ülo Parbus († 15.07.2013), Maie Kalda († 08.11.2013), Madis Norvik († 20.12.2013).

VIII. Juhatus

Eelmisel aastakoosolekul märtsis 2013 sai selts korralisel valimisel uue juhatuse, mille esimees on Helle Metslang, abiesimehed Reili Argus ja Jüri Valge ning liikmed Kersti Lepajõe, Miina Norvik, Hille Pajupuu ja Karl Pajusalu. Seltsi juhatus käis 2013. aastal koos 5 korda, sh üks kord arutleti e-posti teel.

2006. aastast esindab Emakeele Seltsi juhatust Eesti Keele Instituudi teadusnõukogus Karl Pajusalu. Wiedemanni keeleauhinna komisjonis esindab seltsi Helle Metslang. Riiklikus programmis „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013” esindas seltsi Kersti Lepajõe. Reili Argus on ESi esindaja programmi „Eestikeelsed kõrgkooliõpikud 2013–2017” juhtkomitees.

IX. Töötajad

Teadussekretärina töötab Killu Paldrok ja raamatukogu juhatajana Annika Oherde. Raamatupidaja on Tiia Vajak. Seltsi kodulehte kujundab Maria-Maren Sepper.

X. Üldisloomustus

94. tegevusaastat võib iseloomustada kui tegevusterohket. Oleme korraldanud konverentse (3), kõnekoosolekuid (9), koolide keelepäevi (4), väliskeelepäevi (5), noorte keelelaagri, jätkunud on keeleajakirja ja aastaraamatu väljaandmine. 2013. aastal peeti Emakeele Seltsi üritustel 115 ettekannet.

Rahaliselt oli 2013. aasta Emakeele Seltsile soodne. Teaduste Akadeemia tegevustoetus on küll vähenenud, kuid seltsi tegevusi (väljaannete ettevalmistamist, publitseerimist ja taseme parandamist, keelepäevade jm keeleürituste korraldamist, keeletoimkonna tegevust) on toetanud Haridus- ja Teadusministeerium.